

Warszawa, dnia 23 marca 2020 r.

KMP.570.31.2019

**Raport Krajowego Mechanizmu Prewencji Tortur z wizytacji
Komisariatu Policji w Piaskach
(wyciąg)**

1. Wprowadzenie

Na podstawie artykułu 19 *Protokołu fakultatywnego do Konwencji w sprawie zakazu stosowania tortur oraz innego okrutnego, niehumanitarnego lub poniżającego traktowania albo karania*, przyjętego przez Zgromadzenie Ogólne Narodów Zjednoczonych w Nowym Jorku dnia 18 grudnia 2002 r. (Dz. U. z 2007 r. Nr 30, poz. 192), dalej OPCAT oraz działając na wniosek Rzecznika Praw Obywatelskich, w dniu 2 grudnia 2019 r. Krajowy Mechanizm Prewencji Tortur (dalej: KMPT) wizytował Komisariat Policji w Piaskach, przy ul. Braci Spozów 19 (dalej: Komisariat, jednostka, placówka).

W skład zespołu wizytującego wchodził: Magdalena Dziedzic, Przemysław Kazimirski oraz Marcin Kusy (prawnicy).

Celem wizytacji KMPT, zgodnie z art. 19 OPCAT, było sprawdzenie sposobu traktowania osób pozbawionych wolności, by wzmocnić, jeśli to niezbędne, ich ochronę przed torturami oraz innym okrutnym, niehumanitarnym lub poniżającym traktowaniem albo karaniem, a następnie przedstawić rekomendacje właściwym władzom w celu poprawy traktowania oraz warunków zapewnionych osobom pozbawionym wolności i zapobiegania torturom oraz innemu okrutnemu, niehumanitarnemu lub poniżającemu traktowaniu albo karaniu, w zgodzie z odpowiednimi standardami organizacji międzynarodowych.

Przeprowadzone czynności polegały na:

- wysłuchaniu informacji na temat funkcjonowania jednostki przedstawionych przez kom. Roberta Świerszcza – Zastępcę Komendanta Komisariatu w Piaskach,
- oglądzie pomieszczeń Komisariatu, w tym pokoi służbowych funkcjonariuszy,

- rozmowach z funkcjonariuszami pełniącymi służbę w placówce,
- analizie akt kontrolnych.

W przedmiocie zainteresowania przedstawicieli KMPT każdorazowo pozostają następujące zagadnienia: traktowanie osób zatrzymanych przez funkcjonariuszy, warunki materialne zatrzymania, funkcjonowanie w praktyce podstawowych zabezpieczeń chroniących osoby pozbawione wolności przed złym traktowaniem oraz kwalifikacje personelu.

W niniejszym raporcie uwzględniono obszary, które wymagają wzmocnienia z punktu widzenia zapobiegania torturom i innym formom złego traktowania osób pozbawionych wolności. Raport opisuje również problemy systemowe wymagające zmiany obowiązującego prawa.

W trakcie wizytacji KMPT na terenie jednostki nie przebywały osoby zatrzymane.

2. Zakaz represji

Stosownie do art. 21 ust. 1 OPCAT żadna osoba (np. zatrzymany, funkcjonariusz Policji, pracownik cywilny, inna osoba przebywająca w placówce w dniu wizyty) lub organizacja, która przekazała KMPT informację nie może ponieść jakiegokolwiek sankcji lub uszczerbku z tego tytułu, niezależnie czy udzieliła informacji prawdziwej, czy fałszywej. Wskazany przepis OPCAT stanowi bowiem, że *żadna władza lub funkcjonariusz nie nakaże, nie zastosuje, nie pozwoli ani nie dopuści do stosowania jakiegokolwiek sankcji przeciwko jakiegokolwiek osobie lub organizacji, za przekazanie krajowemu mechanizmowi prewencji jakiegokolwiek informacji, prawdziwej bądź fałszywej, i żadna taka osoba lub organizacja nie poniesie żadnego uszczerbku w jakikolwiek inny sposób.*

3. Charakterystyka placówki

Komisariat Policji w Piaskach, zlokalizowany przy ul. Braci Spozów 19, podlega Komendzie Powiatowej Policji w Świdniku. Funkcjonariusze pracują w pokojach dwuosobowych, w których odbywają się również przesłuchania i rozpytania.

W Komisariacie funkcjonują następujące Zespoły: kryminalny, dzielnicowy oraz patrolowo – interwencyjny oraz jednoosobowe stanowisko ds. wykroczeń.

Komisariat posiada na wyposażeniu 7 radiowozów: 3 pojazdy oznakowane i 4 nieoznakowane. Nie ma natomiast furgonetki do przewozu osób zatrzymanych.

4. Problemy systemowe

4.1. Brak badań lekarskich wszystkich osób zatrzymanych

Podczas wizytacji ustalono, że nie wszyscy zatrzymani poddawani są badaniu lekarskiemu przy doprowadzeniu na Komisariat. Policjanci kierują się w tej materii prawem krajowym. Zgodnie z rozporządzeniem Ministra Spraw Wewnętrznych¹ obligatoryjnie badaniu lekarskiemu powinny być poddawane:

- osoby żądające badania lekarskiego,
- posiadające widoczne obrażenia ciała niewskazujące na stan nagłego zagrożenia zdrowotnego,
- oświadczające, że cierpią na schorzenia wymagające stałego lub okresowego leczenia, którego przerwanie powodowałoby zagrożenie życia lub zdrowia,
- kobiety karmiące piersią i w ciąży,
- osoby chore zakaźnie,
- osoby z zaburzeniami psychicznymi,
- nieletni po spożyciu alkoholu lub innego, podobnie działającego środka.

Pomimo, iż prawo krajowe nie określa takiego obowiązku, w ocenie KMPT, obowiązkowym badaniom lekarskim powinny być poddawane wszystkie osoby zatrzymane. Niezależne badanie lekarskie i właściwe dokumentowanie urazów stwierdzonych podczas badania uważane jest za podstawową i minimalną gwarancję chroniącą te osoby przed torturami i przemocą, silnie podkreślaną przez międzynarodowe instytucje monitorujące traktowanie osób pozbawionych wolności – Podkomitet ONZ ds. Prewencji Tortur (SPT)² oraz Europejski Komitet ds. Zapobiegania Torturom oraz Nieludzkiemu i Poniżającemu Traktowaniu albo Karaniu (CPT)³. Wskazać w tym miejscu należy, iż SPT w raporcie z wizyty w Polsce w 2018 r. zalecił władzom państwa podjęcie odpowiednich kroków w celu zapewnienia niezwłocznego badania medycznego wszystkich osób zatrzymanych⁴.

¹ Zob. § 1. ust. 3 rozporządzenia Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia 13 września 2012 r. w sprawie badań lekarskich osób zatrzymanych przez Policję (Dz. U. z 2012 r., poz. 1102).

² Zob. Raport SPT z wizyty w Polce, CAT/OP/POL/ROSP/1, § 53-55, Raport SPT z wizyty na Ukrainie, CAT/OP/UKR/1, § 45-48; Raport SPT z wizyty na Ukrainie, CAT/OP/UKR/3, § 57-61; Raport SPT z wizyty w Peru, CAT/OP/PER/1, § 20; Raport SPT z wizyty w Szwecji, CAT/OP/SWE/1, § 62-64.

³ European Committee for the Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment (CPT). Zob. Drugie Sprawozdanie Ogólne, CPT/Inf. (92) 3, § 36-38; Raport CPT z wizyty w Polsce, CPT/Inf. (2014) 21, § 26, 30.

⁴ Zob. Raport SPT z wizyty w Polce, CAT/OP/POL/ROSP/1, 55.

Fakt, iż funkcjonariusze kierują się w przypadku badań lekarskich wyłącznie prawem krajowym sugeruje, że również nie wszyscy cudzoziemcy są poddawani badaniu lekarskiemu przy przewiezieniu na Komisariat. Należy mieć jednak na uwadze, że cudzoziemcy ze względu na występującą w ich przypadku barierę komunikacyjną zawsze będą znajdowali się w mniej komfortowym położeniu niż osoby natywnie posługujące się językiem polskim. Osoby te mogą mieć bowiem trudności w zakomunikowaniu funkcjonariuszom ewentualnych dolegliwości, a w przypadku występowania takich, zgodnie ze wskazanymi wyżej przepisami powinni być każdorazowo poddani badaniom lekarskim. W związku z powyższym KMPT zaleca przyjęcie praktyki kierowania na badania lekarskie wszystkich osób zatrzymanych.

Warto w tym miejscu nadmienić, że przyjęcie praktyki badania wszystkich osób zatrzymanych chroni również samych funkcjonariuszy przed fałszywymi zarzutami, jakoby ewentualne obrażenia na ich ciele powstały podczas pobytu pod nadzorem Policji. Z kolei świadomość ujawnienia ewentualnych śladów przemocy i ich udokumentowania może zadziałać odstrasząco na osoby rozważające potencjalnie możliwość użycia przemocy.

4.2. Brak dostępu do obrońcy od początku zatrzymania

Na wstępie należy podkreślić, że dostęp osoby zatrzymanej do prawnika powinien być rozumiany jako pojęcie szersze niż udzielanie pomocy prawnej i zapewnienie obrony w postępowaniu karnym. Taki kontakt stanowi podstawową i minimalną gwarancję prewencji tortur, na co wskazują SPT i CPT⁵. Istotne, by był on zapewniony od samego początku zatrzymania i przez cały okres pozbawienia wolności. Powyższy problem był już sygnalizowany Ministrowi Sprawiedliwości przez Rzecznika Praw Obywatelskich⁶.

Niezwykle istotna jest tutaj sytuacja osób ubogich, których nie stać na opłacenie obrońcy z wyboru. Ponadto procedura wyboru obrońcy z urzędu nie zapewnia w praktyce dostępu do obrońcy bezpośrednio po zatrzymaniu. Wniosek o przyznanie obrońcy z urzędu można bowiem złożyć dopiero po pierwszym przesłuchaniu w charakterze podejrzanego, nie zaś bezpośrednio po zatrzymaniu. Zdaniem KMPT, wyznaczenie obrońcy powinno być standardem przy każdym zatrzymaniu. Ponadto, jak się wydaje, osoba zatrzymana nie musi zdawać sobie sprawy z korzyści jakie daje wyznaczenie obrońcy, więc to po stronie

⁵ Zob. Raporty SPT z wizyt na Ukrainie, CAT/OP/UKR/1, § 39 oraz CAT/OP/UKR/3, § 50-52; Raport CPT z wizyty w Polsce, CPT/Inf. (2018) 39, § 23; Dwudziesty Pierwszy Raport Generalny CPT, CPT/Inf. (2011) 28, § 18-25.

⁶ Zob. Wystąpienia Generalne RPO do Ministra Sprawiedliwości z dnia 18.04.2017 r. i 27.09.2018 r., KMP.570.3.2017.RK.

funkcjonariuszy powinien leżeć obowiązek poinformowania o możliwości skorzystania z pomocy prawnej i korzyściach z niej wynikających.

Poza regulacjami prawa krajowego, należy zwrócić uwagę na uprawnienia osób zatrzymanych wynikających z prawa międzynarodowego. Zgodnie z Dyrektywą Parlamentu Europejskiego i Rady UE 2016/1919 z dnia 26 października 2016 r. podejrzani, którzy nie posiadają wystarczających środków na pokrycie kosztów pomocy adwokata, mają prawo do korzystania z pomocy prawnej z urzędu, gdy wymaga tego dobro wymiaru sprawiedliwości. Pomoc prawna z urzędu powinna być przyznana bez zbędnej zwłoki i najpóźniej przed przesłuchaniem danej osoby przez Policję, inny organ ścigania lub przez organ sądowy, lub przed przeprowadzeniem konkretnych czynności dochodzeniowo-śledczych lub dowodowych⁷.

Zgodnie z Dyrektywą Parlamentu Europejskiego i Rady UE podejrzani lub oskarżeni w postępowaniu karnym mają prawo dostępu do adwokata w takim terminie i w taki sposób, aby osoby te mogły rzeczywiście i skutecznie wykonywać przysługujące im prawo do obrony. Dostęp do adwokata powinien nastąpić bez zbędnej zwłoki: przed przesłuchaniem przez Policję lub inny organ ścigania lub organ sądowy, w momencie prowadzenia przez organy ścigania lub inne właściwe organy czynności dochodzeniowych lub innych czynności dowodowych, niezwłocznie po pozbawieniu wolności, zanim podejrzani lub oskarżeni zostali wezwani do stawiennictwa przed sądem właściwym w sprawach karnych w odpowiednim czasie, zanim ww. osoby stawiają się przed tym sądem⁸.

W opinii Komitetu ONZ Przeciwko Torturom (CAT) osoby zatrzymane w Polsce są pozbawione w praktyce, możliwości kontaktu z adwokatem lub radcą prawnym, od chwili zatrzymania, w tym przed pierwszym przesłuchaniem przez organy ścigania. Komitet wskazał na konieczność podjęcia przez polskie władze skutecznych środków, w celu zagwarantowania wszystkim zatrzymanym podstawowych gwarancji procesowych od samego początku pozbawienia wolności, zgodnie ze standardami międzynarodowymi. Wskazał również na potrzebę implementacji do polskiego prawa dyrektywy Dyrektywa Parlamentu

⁷ Zob. Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2016/1919 z dnia 26 października 2016 r. w sprawie pomocy prawnej z urzędu dla podejrzanych i oskarżonych w postępowaniu karnym oraz dla osób, których dotyczy wnioski w postępowaniu dotyczącym europejskiego nakazu aresztowania (Dz.U.UE.L.2016.297.1).

⁸ Zob. Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2013/48/UE z dnia 22 października 2013 r. w sprawie prawa dostępu do adwokata w postępowaniu karnym i w postępowaniu dotyczącym europejskiego nakazu aresztowania oraz w sprawie prawa do poinformowania osoby trzeciej o pozbawieniu wolności i prawa do porozumiewania się z osobami trzecimi i organami konsularnymi w czasie pozbawienia wolności (Dz.U.UE.L.2013.294.1).

Europejskiego i Rady (UE) 2013/48/UE z dnia 22 października 2013 r., jak również do zapewnienia w praktyce zawartych tam wytycznych⁹.

Należy ponadto pamiętać, że obrońca pełni również pozytywną rolę w odniesieniu do jakości dochodzenia i profesjonalizmu funkcjonariuszy, poprawia relacje i współpracę między Policją i zatrzymanymi, co w rezultacie przynosi korzyści śledztwu¹⁰.

Powyższy problem był już sygnalizowany Ministrowi Sprawiedliwości przez Rzecznika Praw Obywatelskich¹¹.

4.3. Powiadomienie o zatrzymaniu

Prawo osób pozbawionych wolności do informowania wybranej przez siebie osoby o zatrzymaniu i miejscu pobytu, stanowi kolejną z podstawowych gwarancji prewencji tortur. Takie zawiadomienie powinno nastąpić niezwłocznie po zatrzymaniu, aby osoby najbliższe dla zatrzymanego otrzymały informację na temat tego gdzie i pod czyją władzą zatrzymany się znajduje. Datę, godzinę i tożsamość zawiadomionej osoby należy każdorazowo odnotować również

w protokole zatrzymania. Osoby zatrzymane powinny też otrzymać zwrotną informację, czy wiadomość o ich zatrzymaniu została przekazana wskazanej osobie¹².

Jak ustaliła delegacja KMPT, wskazane uprawnienie jest respektowane w wizytowanym Komisariacie, natomiast jest ono realizowane jedynie przez funkcjonariuszy. Dzieje się tak niezależnie od powodu zatrzymania i charakteru czynu zabronionego, o którego popełnienie jest podejrzewana zatrzymana osoba.

W ocenie KMPT zatrzymany powinien mieć możliwość samodzielnego powiadomienia wybranej osoby o fakcie zatrzymania (np. za pośrednictwem telefonu). Jedynie w sytuacjach szczególnych, uzasadnionych specyfiką danej sytuacji, obowiązek informacyjny powinien być realizowany przez policjanta. Nie każdy bowiem powód zatrzymania uzasadnia aż tak restrykcyjne środki ostrożności, zaś brak kontaktu z osobą bliską (szczególnie dla nieletnich lub osób zatrzymanych po raz pierwszy) może stanowić dodatkową, nieuzasadnioną

⁹ Zob. Committee against Torture, Concluding observations on the seventh periodic report of Poland, 29 August 2019, CAT/C/POL/CO/7, pkt. 16.

¹⁰ Zob. 2017 Symposium on Procedural Safeguards in the first hours of police custody Outcome Report, APT, s. 10.

¹¹ Zob. Wystąpienia Generalne RPO do Ministra Sprawiedliwości z dnia 18.04.2017 r. i 27.09.2018 r., KMP.570.3.2017.RK.

¹² Zob. Raporty SPT z wizyt na Ukrainie, z wizyty na Ukrainie, CAT/OP/UKR/1, § 37-38 oraz CAT/OP/UKR/3, § 45-46; Raport SPT z wizyty w Mongolii, CAT/OP/MNG/1, § 45-46; Raport CPT z wizyty w Polsce, CPT/Inf (2018) 39, § 23-24; Dwudziesty Ósmy Raport Generalny CPT, CPT/Inf (2019) 9, § 66.

dolegliwość. Ponadto możliwość osobistego kontaktu zatrzymanego z osobą bliską umożliwia jej przekazanie informacji o sposobie złego traktowania, co może skutkować podjęciem odpowiedniej interwencji.

Zgodnie z zasadami ONZ niezwłocznie po zatrzymaniu oraz po każdym przeniesieniu z jednego miejsca aresztowania lub uwięzienia do innego, osoba aresztowana lub uwięziona będzie uprawniona powiadomić, bądź też domagać się od właściwego organu powiadomienia członków jej rodziny lub innych właściwych osób według swojego wyboru, o jej zatrzymaniu, aresztowaniu lub uwięzieniu, bądź o przeniesieniu i o miejscu, w którym jest przetrzymywana¹³.

KMPT zaleca umożliwienie osobom zatrzymanym samodzielnego powiadomienia wybranej osoby o fakcie zatrzymania i miejscu przetrzymywania, a tylko w sytuacjach szczególnych, uzasadnionych specyfiką danej sytuacji, realizację tego prawa za pośrednictwem funkcjonariusza Policji. W przypadku wykonania tego obowiązku, należy odnotować w dokumentacji ten fakt (z datą, godziną, imieniem i nazwiskiem osoby zawiadomionej oraz podpisem funkcjonariusza). Należy ponadto przekazać zwrotną informację zatrzymanemu, że jego wniosek został zrealizowany a wzmiankę o tym fakcie opatrzoną podpisem zatrzymanego umieścić w dokumentacji.

4. Obszary wymagające poprawy

4.1. Traktowanie

Niepokój wizytujących budzi praktyka stosowania kajdanek przez funkcjonariuszy. Zgodnie z uzyskanymi od Zastępcy Komendanta informacjami, zatrzymani podczas doprowadzenia, wykonywania czynności służbowych na terenie Komisariatu (przesłuchań, rozpytań) oraz w czasie transportu skuci są przez cały czas kajdankami. Taka praktyka stwarza ryzyko złego traktowania. Budzi też wątpliwości w odniesieniu do zasady proporcjonalności wskazanej w ustawie o środkach przymusu bezpośredniego.

Zgodnie z ustawą kajdanek można użyć m.in. w celu zapewnienia bezpieczeństwa konwoju lub doprowadzenia oraz prewencyjnie, w celu zapobieżenia ucieczce i objawom agresji lub autoagresji¹⁴. Kajdanki powinny być jednak wykorzystywane proporcjonalnie do stopnia zagrożenia i tylko wówczas, gdy są niezbędne dla celu ich użycia¹⁵.

¹³ Zob. Rezolucja Zgromadzenia Ogólnego ONZ 43/173 z dnia 9 grudnia 1988 r. - Zbiór zasad mających na celu ochronę wszystkich osób poddanych jakiegokolwiek formie zatrzymania lub uwięzienia, Zasada 16.1.

¹⁴ Zob. art. 11 pkt. 9, 1-11, 13 i 14; art. 13 ust. 1, art. 15 ust. 1 ustawy z dnia 24 maja 2013 r. o środkach przymusu bezpośredniego i broni palnej (tekst jednolity Dz. U. z 2018 r. poz. 1834).

¹⁵ Zob. art. 6 ust. 1 w zw. z art. 12 ust. 1 pkt 2 lit. a) ustawy o środkach przymusu bezpośredniego i broni palnej.

W ocenie KMPT kajdanki nie powinny być profilaktycznie stosowane wobec wszystkich osób zatrzymanych, a tylko wtedy, gdy wyraźnie uzasadnia to ocena ryzyka w indywidualnym przypadku. Kajdanki nie powinny być zbyt ciasno związane (może to powodować poważne konsekwencje zdrowotne) i należy je stosować tylko tak długo, jak jest to absolutnie niezbędne.

Powyższy standard jest zgodny z rekomendacjami CPT oraz SPT¹⁶. Co więcej, CPT wskazuje, że kajdanki nie powinny być stosowane podczas przesłuchań lub rozpytań podejrzanych¹⁷.

Nie powinny być też stosowane jako zasada w czasie transportu¹⁸. Ich użycie powinno być uzasadnione oceną ryzyka w konkretnym przypadku, kiedy ich zastosowanie wydaje się absolutnie konieczne. Powinny być wówczas stosowane w sposób, który eliminuje ryzyko zranienia osoby konwojowanej¹⁹. Należy unikać zakładania ich za ręce trzymane z tyłu z uwagi na możliwość niewygody dla zatrzymanego i ryzyko obrażeń w razie wypadku.

CPT podkreśla, że konwojowani powinni być przewożeni w bezpiecznych furgonetkach, eliminując w ten sposób konieczność zakładania kajdanek podczas podróży²⁰.

O tym, że kajdanki nie powinny być stosowane automatycznie podczas każdego transferu zatrzymanych, mówią też eksperci z Uniwersytetu w Essex. Zwracają oni uwagę na konieczność przeciwdziałania ewentualnym fizycznym uszczerbkom pasażerów, które mogą wystąpić, gdy są oni skuci, a pojazd hamuje lub ulegnie wypadkowi. Stosowanie kajdanek ogranicza bowiem zdolność zatrzymanych do ochrony przed upadkiem²¹.

¹⁶ Zob. Raport CPT z wizyty we Francji, CPT/Inf (2017) 7, § 13; Raport CPT z wizyty na Cyprze, CPT/Inf (2018) 16, § 15; Raport CPT z wizyty w Holandii, CPT/Inf (2017) 1, § 13; Raport CPT z wizyty w Belgii, CPT/Inf (2018) 8, § 18; Raport CPT z wizyty w Hiszpanii, CPT/Inf (2017) 34, § 8; Raport CPT z wizyty w Wielkiej Brytanii, CPT/Inf (2017) 9, § 14; Raport CPT z wizyty w Serbii, CPT/Inf (2016) 21, § 53; Raport CPT z wizyty na Gibraltarze, CPT/Inf (2015) 40, § 11; Raport CPT z wizyty w Rosji, CPT/Inf (2013) 41, § 28; Raport SPT z wizyty w Chile, CAT/OP/CHL/1, § 45-46; Raport SPT z wizyty w Nowej Zelandii, CAT/OP/NZL/1, § 110-112.

¹⁷ Zob. Raport CPT z wizyty w Kosowie, CPT/Inf (2009) 3, § 38.

¹⁸ Zob. Raport SPT z wizyty w Nowej Zelandii, CAT/OP/NZL/1, § 110-111; Transport of detainee, Factsheet, June 2018, CPT/Inf (2018) 24, pkt. 3. Security measures.

¹⁹ Zob. Transport of detainee, Factsheet, June 2018, CPT/Inf (2018) 24, pkt. 3. Security measures; Raport CPT z wizyty w Serbii, CPT/Inf (2016) 21, § 53.

²⁰ Zob. Transport of detainee, Factsheet, June 2018, CPT/Inf (2018) 24, pkt. 3. Security measures; Raport CPT z wizyty w Irlandii, CPT/Inf (2007) 40, § 101; Raport CPT z wizyty w Wielkiej Brytanii, CPT/Inf (2006) 28, § 23; Raport CPT z wizyty na Węgrzech, CPT/Inf (2006) 20, § 126; Raport CPT z wizyty w Serbii, CPT/Inf (2016) 21, § 53.

²¹ Zob. Essex paper 3 Initial guidance on the interpretation and implementation of the UN Nelson Mandela Rules, Penal Reform International Head Office i Human Rights Centre University of Essex, February 2017, Use of restraints, s. 57.

Za niedopuszczalne należy uznać stosowanie kajdanek w trakcie badań lekarskich lub przykuwanie zatrzymanego do łóżka podczas pobytu w szpitalu. Taka praktyka narusza godność człowieka, utrudnia właściwe leczenie, hamuje rozwój właściwej relacji na linii lekarz – pacjent i może być szkodliwa dla obiektywności ustaleń medycznych²².

4.4. Dostęp do mechanizmu skargowego

W trakcie wszystkich wizytacji przedstawiciele KMPT każdorazowo zwracają uwagę, czy wizytowana placówka udostępnia informację o instytucjach stojących na straży praw człowieka. Możliwość kontaktu z taką instytucją przez osobę znajdującą się na komisariacie Policji stanowi dodatkową gwarancję zabezpieczającą przed niewłaściwym traktowaniem.

W trakcie oglądu placówki zwrócono uwagę, że w ogólnodostępnym miejscu nie były wywieszane adresy instytucji, do których osoby zatrzymane mogłyby zwrócić się w przypadku naruszenia ich praw (np. Helsińskiej Fundacji Praw Człowieka, Rzecznika Praw Obywatelskich z numerem bezpłatnej infolinii 0800 676 676, Stowarzyszenia Amnesty International, właściwej miejscowo Prokuratury oraz Biura Spraw Wewnętrznych Policji). KMPT rekomenduje, aby przy wejściu do jednostki wyeksponować powyższe dane.

4.5. Dostęp do obrońcy

W celu zwiększenia skuteczności gwarancji dostępu do obrońcy KMPT zaleca ponadto sporządzenie listy adwokatów i radców prawnych wpisanych na listę Okręgowej Rady Adwokackiej w Lublinie i Okręgowej Izby Radców Prawnych w Lublinie, informowanie o jej istnieniu osób zatrzymanych i udostępnianie jej tym osobom w przypadku zgłoszenia takiej chęci.

Powyższy standard jest zgodny z rekomendacjami CPT, który zalecał sporządzenie, we współpracy z samorządem prawniczym, list prawników z urzędu, dostępnych dla osób zatrzymanych, które powinny być dostępne w każdym komisariacie Policji²³. Ponadto zgodnie z zasadami i wytycznymi ONZ w zakresie dostępu do pomocy prawnej w sprawach karnych,

²² Zob. Raport CPT z wizyty w Hiszpanii, CPT/Inf (96) 9 [Part 1], § 150; Essex paper 3 Initial guidance on the interpretation and implementation of the UN Nelson Mandela Rules, Penal Reform International Head Office i Human Rights Centre University of Essex, February 2017, s. 57 i 163.

²³ Zob. Raport CPT z wizyty w Serbii, CPT/Inf (2018) 21, § 17; Raport CPT z wizyty na Słowenii, CPT/Inf (2017) 27, § 15.

w celu zapewnienia szybkiego dostępu do pomocy prawnej na posterunkach policji, zaleca się utworzenie, w porozumieniu z samorządem prawniczym, listy prawników²⁴.

4.6. Rejestry

Z punktu widzenia prewencji tortur kluczowym jest prowadzenie Rejestru wejść i wyjść osób przebywających na terenie jednostki, niebędących funkcjonariuszami.

W wizytowanym Komisariacie taki rejestr nie jest założony. Należy podkreślić, że z uwagi na charakter działań i szeroki zakres uprawnień powierzonych Policji wszelkie czynności podejmowane przez funkcjonariuszy wobec obywateli powinny być odpowiednio dokumentowane w sposób zapewniający pełną transparentność, tj. umożliwiającą skontrolowanie ich legalności przez uprawnione do tego podmioty.

Warto również nadmienić, że dobrze prowadzony rejestr pobytu osób w jednostce stanowi nie tylko istotne zabezpieczenie przed złym traktowaniem osób pozostających pod nadzorem Policji, ale również dla samych funkcjonariuszy przed fałszywymi pomówieniami ze strony zatrzymanych.

Na kwestię właściwego rejestrowania obecności wszystkich osób przebywających w komisariatach policji, zwracał uwagę CPT podczas wizyt na Ukrainie. Zalecił wówczas, by obecność każdej osoby w komisariacie (niezależnie od przyczyny) była odpowiednio rejestrowana. Zapisy powinny określać w szczególności: kto został doprowadzony lub wezwany, przez kogo, na czyje zlecenie, o której godzinie, z jakiego powodu, w jakim charakterze (podejrzany, świadek, itp.), komu została przekazana dana osoba i kiedy osoba opuściła pomieszczenia policji²⁵.

KMPT zaleca w związku z powyższym prowadzenie rejestru wejść i wyjść na teren Komisariatu i przeszkolenie funkcjonariuszy ze sposobu korzystania z tego rejestru.

5.3. Warunki przesłuchania i rozpytania

Jak ustalił zespół wizytujący, przesłuchania i rozpytania prowadzone są w niemonitorowanych pokojach służbowych funkcjonariuszy.

²⁴ Zob. Annex United Nations Principles and Guidelines on Access to Legal Aid in Criminal Justice Systems, A. Introduction, pkt. 2; Principle 3. Legal aid for persons suspected of or charged with a criminal offence, pkt. 21. Zasady i wytyczne przyjęte przez Zgromadzenie Ogólne ONZ dnia 20 grudnia 2012 r.

²⁵ Zob. Raporty CPT z wizyty na Ukrainie: CPT/Inf (2014) 15, § 71; CPT/Inf (2017) 15, § 17; CPT/Inf (2018) 41, § 29, 44-45.

W pierwszej kolejności należy wskazać, że taka sytuacja z uwagi na obecność innych funkcjonariuszy pracujących w danym pomieszczeniu może rodzić istotny dyskomfort. Ponadto, pokoje służbowe funkcjonariuszy nie są monitorowane, co w przypadkach braku obecności obrońcy, a zatem w znakomitej większości przypadków, stwarza ryzyko złego traktowania.

Dodatkowo (gdyż kwestia ta nie dotyczy prewencji tortur) wskazać można, że dokonywanie przesłuchań w pomieszczeniu, w którym widoczne są akta innych spraw oraz dokumenty zawierające dane osobowe i informacje wrażliwe dotyczące innych osób, stoi w sprzeczności z właściwymi przepisami ustawy o Policji²⁶.

W tym miejscu należy podkreślić, że infrastruktura Komisariatu pozwala na prowadzenie rozpytań i przesłuchań w osobnym pomieszczeniu - w tzw. pokoju z kratami. Pomieszczenie to mogłyby służyć do przeprowadzenia opisanych wyżej rozmów wstępnych poza zasięgiem wzroku i słuchu osób trzecich.

Wskazać dodatkowo należy, iż elektroniczne utrwalanie (np. dźwięku i/lub obrazu) przesłuchań policyjnych stanowi istotną dodatkową gwarancję przed złym traktowaniem osób zatrzymanych. Urządzenia, o których mowa, dostarczają kompletnego i autentycznego zapisu procesu przesłuchania, znacznie ułatwiając w ten sposób śledztwo w sprawie wszelkich zarzutów złego traktowania. Utrwalanie przesłuchań leży w interesie zarówno osób, które doświadczyły złego traktowania przez policję, jak i funkcjonariuszy policji, których dotyczyły bezpodstawne zarzuty stosowania złego traktowania lub przemocy psychologicznej. Elektroniczne utrwalanie przesłuchań policyjnych redukuje także sposobność do fałszywego zaprzeczenia przez podejrzanych, jakoby przyznali się do określonych czynów²⁷. Zaznaczyć należy, że art. 147 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks postępowania karnego (tekst jednolity: Dz. U. z 2018 r., poz. 1987) przewiduje możliwość oraz w niektórych przypadkach obowiązek rejestracji obrazu i dźwięku osób przesłuchiwanym.

Na kwestię elektronicznego utrwalania dźwięku i obrazu przesłuchań policyjnych zwrócił uwagę SPT w raporcie z wizyty w Polsce w 2018 r.²⁸. Zgodnie z wyrażonym w nim stanowiskiem, Państwo-strona powinno wprowadzić obowiązkowe zapisywanie wywiadów dźwiękowych i wideo w związku z dochodzeniami kryminalnymi.

²⁶ Art. 20 ust. 4 i 14 ustawy z dnia 6 kwietnia 1990 r. o Policji (t.j. Dz. U. z 2019 r. poz. 161 z późn. zm.).

²⁷ CPT/Inf(2002)12-part.

²⁸ CAT/OP/POL/ROSP/1, § 44-47

Mając powyższe na uwadze KMPT zaleca zorganizowanie odrębnego pomieszczenia do przeprowadzania rozpytań i przesłuchań oraz rejestrowanie tych czynności za pomocą sprzętu audio-wideo.

4.2. Szkolenia funkcjonariuszy

Jak wynika z przedstawionej przez Zastępcę Komendanta Powiatowego Policji w Świdniku informacji, funkcjonariusze Komisariatu w Piaskach uczestniczą w różnego typu szkoleniach dzięki czemu mają okazję podnosić swoje kwalifikację. Z perspektywy prewencji tortur, szczególne znaczenie ma szkolenie policjantów w zakresie przestrzegania praw człowieka i zapewniania respektowania podstawowych gwarancji antytorturowych. Szkolenie takie zorganizowane było w 2018 r. i uczestniczyło w nim 4 funkcjonariuszy.

Jak wynika z doświadczeń zgromadzonych w trakcie wizytacji komisariatów w całej Polsce, funkcjonariusze w swojej pracy, pomimo istnienia standardów międzynarodowych, kierują się w przeważającej przepisami prawa krajowego. Nie gwarantuje ono jednak w pełni zabezpieczenia osób zatrzymanych przed ewentualnym ryzykiem stosowania tortur. W związku z powyższym warto byłoby w planie szkoleń na 2020 rok, uwzględnić przedstawienie funkcjonariuszom wskazywanych w niniejszym raporcie standardów.

Niewątpliwie jednak, aspektem zasługującym na szczególną aprobatę jest objęcie przez Komendę Główną Policji programem doskonalenia zawodowego w zakresie przeciwdziałania stosowaniu tortur obejmującym zarówno przepisy krajowe jak i międzynarodowe, w tym zapoznanie funkcjonariuszy z tzw. Protokołem Stambulskim, tj. Podręcznikiem skutecznego badania i dokumentowania tortur oraz innego okrutnego, nieludzkiego lub poniżającego traktowania albo karania. Szkolenie w tym zakresie pomoże propagować oraz utrwalać prawidłowe standardy postępowania z osobami zatrzymanymi. Takie szkolenia warto powtarzać a przede wszystkim obejmować szkoleniem kolejnych funkcjonariuszy aby w dalszej perspektywie możliwie największa ich liczba została przeszkolona.

Dodatkowo KMPT zaleca zagwarantowanie funkcjonariuszom przynajmniej jednokrotnego uczestnictwa w każdym roku kalendarzowym w szkoleniach z obszaru zapobiegania wypaleniu zawodowemu, metod zarządzania stresem czy przeciwdziałania alkoholizmowi. Z uwagi na szczególny charakter pracy funkcjonariuszy i stres towarzyszący wykonywaniu zadań służbowych, konieczne jest eliminowanie skutków

obciążenia psychicznego w jak najwcześniejszym stadium. Wsparcie funkcjonariuszy w tym zakresie niewątpliwie wpłynie również na obniżenie ryzyka złego traktowania osób pozbawionych wolności, które jest najczęściej efektem eskalacji gromadzonych emocji i narastającej frustracji.

6. Zalecenia

Na podstawie art. 19 Protokołu fakultatywnego do Konwencji w sprawie zakazu stosowania tortur oraz innego okrutnego, niehumanitarnego lub poniżającego traktowania albo karania, przedstawiciele Krajowego Mechanizmu Prewencji Tortur zalecają:

I. Komendantowi Komisariatu Policji w Piaskach

- 1 Poddawanie badaniom lekarskim wszystkich osób zatrzymanych.
- 2 Umożliwienie osobom zatrzymanym samodzielnego powiadomienia wybranej osoby o fakcie zatrzymania i miejscu przetrzymywania, a tylko w sytuacjach szczególnych, uzasadnionych specyfiką danej sytuacji, realizację tego prawa za pośrednictwem funkcjonariusza Policji. W przypadku zawiadomienia wybranej osoby o zatrzymaniu, odnotowywanie tego faktu w dokumentacji (z datą, godziną, imieniem i nazwiskiem osoby zawiadomionej oraz podpisem funkcjonariusza). Notatkę o przekazaniu informacji zwrotnej zatrzymanemu, wraz z jego podpisem należy natomiast umieścić w dokumentacji.
- 3 Stosowanie kajdanek tylko wtedy, gdy wyraźnie uzasadnia to ocena ryzyka w indywidualnym przypadku.
- 4 Wprowadzenie rejestru osób wchodzących i wychodzących z terenu Komisariatu Policji uwzględniającego datę i godzinę wejścia oraz wyjścia z terenu komisariatu, wskazanie funkcjonariusza pod którego nadzorem znajduje się dana osoba oraz przyczyny stawienia się w Komisariacie.
- 5 Uzupełnienie tablic informacyjnych o adresy instytucji stojących na straży praw człowieka oraz danymi właściwej miejscowo Prokuratury i Biura Spraw Wewnętrznych Policji.
- 6 Sporządzenie listy adwokatów i radców prawnych wpisanych na listę Okręgowej Rady Adwokackiej w Lublinie i Okręgowej Izby Radców Prawnych

w Lublinie, informowanie o jej istnieniu osoby zatrzymane i udostępnianie jej tym osobom w przypadku zgłoszenia takiej chęci.

- 7 Zorganizowanie pomieszczenia wyposażonego w sprzęt do rejestracji audio-wideo, przeznaczonego do przesłuchań i rozpytań.
- 8 Zorganizowanie dla funkcjonariuszy szkolenia w zakresie standardów ochrony osób zatrzymanych przed torturami, przedstawionych w niniejszym raporcie.
- 9 Wprowadzenie dla funkcjonariuszy cyklicznych szkoleń z zakresu metod zarządzania stresem, przeciwdziałania wypaleniu zawodowemu oraz przeciwdziałania alkoholizmowi.

II. Komendantowi Wojewódzkiemu Policji w Lublinie

1. Przekazanie środków pieniężnych na realizację zaleceń wymagających nakładów finansowych.